

DE L'AUSTERITAT A
LA INSEGURETAT:
REPERCUSSIONS
POLÍTIQUES I SOCIALS

CLARA MATTEI

Professora associada de Ciències Polítiques, The New School for Social Research (Nova York)

LAUREN JOHNSTON

Doctoranda en Economia i Economia Política Global, The New School for Social Research (Nova York)

«Austeritat» és una paraula incòmoda que els economistes han evitat utilitzar des de la crisi europea del deute sobirà de la dècada de 2010, però no per això ha deixat d'estar en plena vigència. Forma part de l'ADN del nostre sistema socioeconòmic i es recupera cada vegada que els treballadors tenen al seu abast la possibilitat d'obtenir el més petit avantatge en les negociacions salarials o en les condicions laborals. També es va fer servir amb els primers brots verds després de la pandèmia –amb les víctimes encara recents–, quan des de molts sectors econòmics es van multiplicar les queixes per la inflació i el malbaratament en la despesa pública. En aquell context, entre l'opinió pública dels Estats Units es va estendre l'argument de la «injustícia» que suposava el fet que molts treballadors guanyessin més diners amb les prestacions d'atur que en els seus llocs de treball a temps complet abans de la pandèmia. Des d'aquesta perspectiva, resulta paradoxal que el gruix de les crítiques anés adreçat als treballadors, i no als salaris baixos que pagaven les empreses. Sobretot quan aquestes mateixes empreses estatunidenques obtenien bilions de dòlars de crèdit barat a través d'un paquet per a despeses empresarials de 500 mil milions de dòlars, aprovat pel Congrés el març de 2020; un paquet que, més endavant, la Reserva Federal multiplicaria per deu¹. Durant la pandèmia, els rics es van fer més rics i els pobres es van empobrir més². Des d'aleshores, els dividends dels accionistes han registrat pics sense precedents, superant els 339 bilions de dòlars en els primers tres mesos de 2024³.

Les protestes generalitzades contra els ajuts als treballadors durant la pandèmia i el seu període posterior no són anecdòtiques, ni de bon tros excepcionals. Ans al contrari, són una mostra de l'èxit ideològic de l'austeritat i es produeixen perquè l'austeritat és molt més que un conjunt de polítiques dissenyades per reduir els dèficits pressupostaris del Govern; es tracta, certament, d'un conjunt de polítiques econòmiques, però també engloba un ideari econòmic, on la construcció de consens a través de la difusió de la teoria ortodoxa és, de fet, més important per al bon funcionament del capitalisme que l'equilibri en els pressupostos pròpiament dit. El consens inqüestionable al voltant d'una societat intrínsecament desigual i antidemocràtica com la que tenim avui dia contribueix a la inseguretat social i política actuals.

1. Vegeu Brenner (2020).

2. Vegeu Anelli (2024).

3. Vegeu la nota de premsa d'Oxfam «L'1% més ric acumula gairebé el doble de riquesa que la resta de la població mundial en els últims dos anys», Oxfam International (16 de gener de 2023) (en línia) <https://www.oxfam.org/es/notas-prensa/el-1-mas-rico-acumula-casi-el-doble-de-riqueza-que-el-resto-de-la-poblacion-mundial-en>.

De fet, és important esmentar que el que els crítics assenyalen sovint com a problemes –la inseguretat social, la precarietat, l'aparició de partits ultranacionalistes, les guerres en curs i els atacs als mitjans de subsistència–, en realitat, «solucions» necessàries per al bon funcionament del nostre sistema econòmic, ja que garanteixen les condicions estables per a l'acumulació de capital.

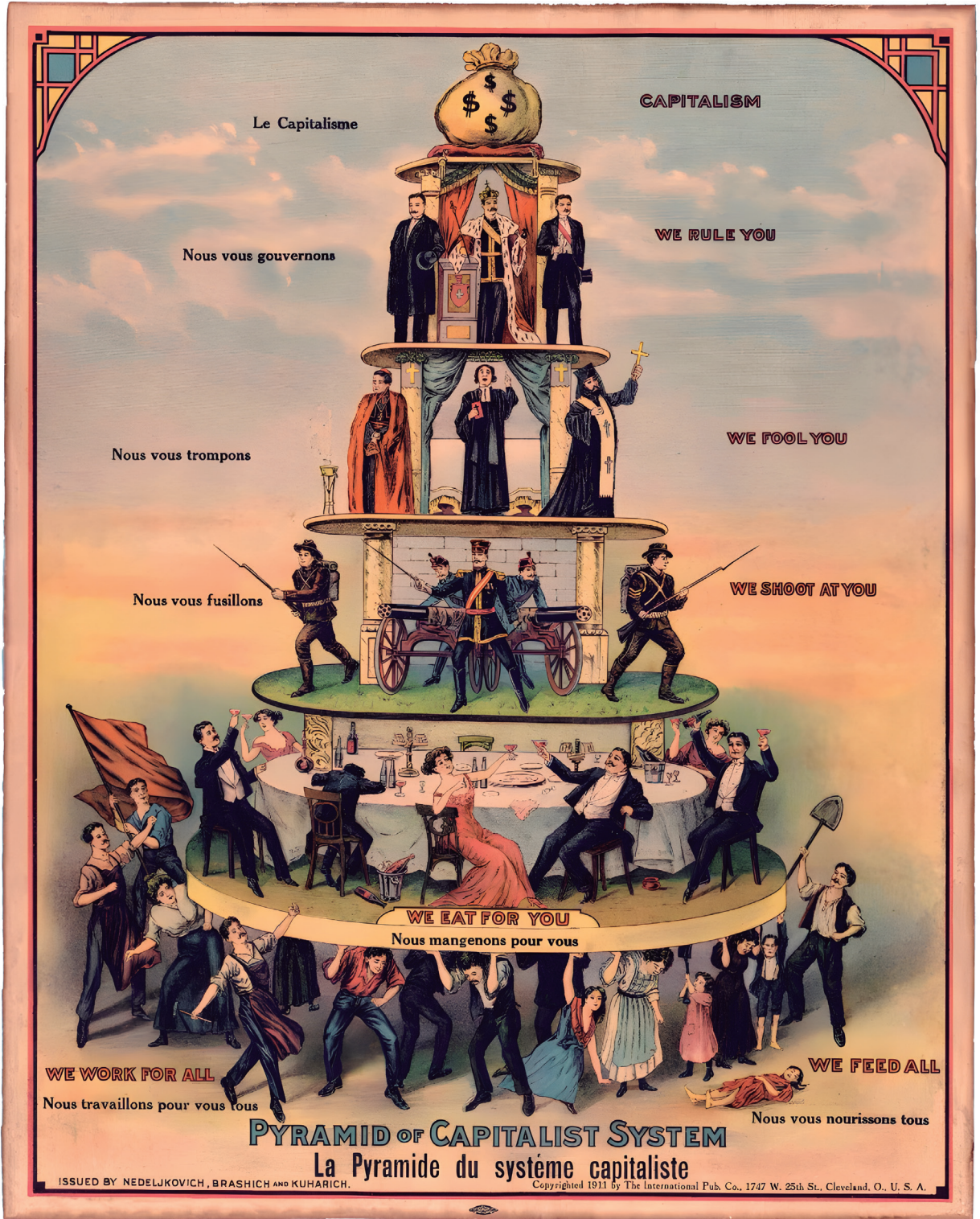
La tesi que defensem en aquest article és que l'austeritat –entesa com una doble estratègia de coerció i consens– fomenta la inseguretat social, econòmica, ambiental i política de dues maneres: d'una banda, oculta les causes de múltiples crisis; i, de l'altra, evita el treball intel·lectual i pràctic que podria atenuar o resoldre aquestes crisis. El genocidi a Gaza, la creixent desigualtat, l'angoixa ambiental i el gir cap a l'autoritarisme són crisis que requereixen intervencions que contravenen l'actual lògica d'acumulació capitalista. L'aspecte més pervers de l'austeritat és que, en si mateixa, és causa fonamental d'aquestes crisis (a través d'una intervenció política que inclou retallades en els pressupostos i en els programes socials i una pressió a la baixa sobre els salaris), però se'ns presenta com un remei gràcies a la narrativa que l'ideari econòmic implanta en els treballadors: la idea que més austeritat és la solució, i que més capitalisme –i no menys– ho arreglarà tot.

En aquest text analitzem com la teoria econòmica i el disseny de polítiques treballen conjuntament per garantir que l'acumulació privada orientada al benefici i basada en el treball assalariat avanci sense obstacles, especialment perquè soscava la capacitat de la societat per descobrir solucions a llarg termini davant d'una inseguretat creixent. Considerem que les crisis actuals requereixen innovació social, en comptes d'innovació tecnològica, i que aquesta innovació social necessita tornar a pensar i superar de manera crítica la relació capitalista. Una relació que és dèbil i precària, com s'exposa a continuació.

Capitalisme: un sistema intrínsecament inestable

Oculta en la retòrica dels experts econòmics hi ha una veritat que, de tan òbvia, tendeix a passar desapercebuda: el capitalisme és un sistema jeràrquic i classista que requereix l'existència d'una classe de treballadors per explotar. No obstant això, res no garanteix la reproducció d'aquesta jerarquia social en el temps i en l'espai. El capital, entès com una relació social –relació entre treballadors i ocupadors, en la qual als primers se'ls paga un salari i, a canvi, aquests produeixen plusvàlua per als seus caps– s'ha de protegir contínuament contra les amenaces. Atès que és una relació desigual i que els explotats són majoria, sempre hi ha la possibilitat que la relació de capital pugui revertir-se. Com més consens hi hagi entorn del sistema, més estabilitat hi haurà, independentment que el capitalisme, en termes generals, generi inseguretat i inestabilitat en una varietat de dimensions, entre les quals hi ha les econòmiques, les socials, les polítiques i les mediambientals.

L'austeritat –tant les polítiques d'austeritat que transfereixen els recursos dels treballadors cap als estalviadors, com la corresponent teoria econòmica que defensa aquestes polítiques a qualsevol preu– funciona per estabilitzar un sistema intrínsecament inestable. La pandèmia de la COVID-19 va posar de manifest la facilitat amb què el sistema podia perdre la seva aparença «natural». Els governs simplement van intervenir en l'àmbit econòmic polititzant el capital, i els treballadors van poder imaginar un futur sense explotació durant aquest espai de temps. Al rescat de l'ordre capitalista va arribar l'austeritat, per crear de nou les condicions de fragilitat i inseguretat necessàries per al bon funcionament de l'estructura social. La fragilitat és, de fet, un dels pilars que sustenten el capital com a relació social. L'austeritat enfronta uns

treballadors en contra d'altres i impedeix la creació d'una organització de masses orientada des de baix cap a dalt que pugui exercir una pressió real i devastadora sobre la relació capitalista.

Incompliment de l'ordre capitalista

La pandèmia de 2020 va desencadenar una onada de pagaments a la classe treballadora mai vista en el capitalisme modern. Per primera vegada a la seva vida, a molts treballadors se'ls va pagar un salari sense que haguessin d'anar a un restaurant, a una fàbrica o a una oficina diàriament per ser explotats. Després del llançament de la vacuna i amb les obertures parcials dels confinaments, els treballadors que es van reincorporar (especialment en sectors com l'hostaleria), es van trobar amb un mercat laboral més equilibrat del que havien conegut mai. El seu poder de negociació s'havia incrementat, ja que podien deixar una feina precària per buscar-ne una de millor, o negociar a l'alça el seu salari amb ocupadors desesperats per contractar. Aquest context de major poder dels treballadors va destacar la importància de reafirmar, per part de les elits, els fonaments sacrosants del sistema vigent: el treball assalariat i la propietat privada dels mitjans de producció.

Però no ens equivoquem: eren necessàries polítiques fiscals expansives per reforçar la demanda agregada i mantenir cert grau de continuïtat en allò que de vegades es percebia com una apocalipsi. Durant aquells primers mesos, quan la devastació causada pel virus era tan gran que la població d'algunes ciutats podia ser multada per sortir més enllà dels seus balcons, resultava crucial proporcionar diners en efectiu als treballadors acomiadats i a les empreses que els mantenien en nòmina, perquè aquestes persones poguessin continuar comprant medicaments i aliments, i pagant els rebuts i el lloguer. D'altra manera, les elits no haurien tingut més remei que assistir a una crisi humanitària de proporcions èpiques, cosa que va passar, per descomptat, en aquelles economies relegades a la perifèria des del colonialisme⁴.

Però els pagaments i les transferències als treballadors, per petits que fossin als Estats Units, en comparació amb els préstecs i els subsidis a les empreses, van ser acusats de violar un principi econòmic pervers: el Govern no ha d'interferir en el mercat laboral amb pagaments directes als treballadors, perquè d'aquesta manera distorsiona la recuperació de l'equilibri econòmic. Suposadament, les transferències d'efectiu a la classe treballadora eliminarien el seu incentiu per treballar, inflarien artificialment el salari real per sobre del seu valor de mercat i desencadenarien una espiral inflacionària entre salaris i preus que només podria acabar amb una recessió o amb «dolor econòmic», en paraules de Jerome Powel, president de la Reserva Federal⁵.

4. Vegeu els estudis de *The World Quarterly*, (en línia) <https://www.tandfonline.com/journals/ctwq20>.
5. Vegeu Mattei (2022).

El que els crítics assenyalen sovint com a problemes (...) són, en realitat, «solucions» necessàries per al bon funcionament del nostre sistema econòmic, ja que garanteixen les condicions estables per a l'acumulació de capital

Aquesta qüestió no només va ser objecte de discussió dels economistes i les elits. Col·legues de classe treballadora de les autores d'aquest article parlaven amb condescendència de les persones que corrien als restaurants i bars els estius de 2020 i 2021 a liquidar els diners que «el Govern els havia donat». Un gerent va arribar a queixar-se que «ja ningú no volia treballar les hores que oferia; ningú no es presentava a treballar» des que la pandèmia havia permès a alguns treballadors entendre què era la llibertat econòmica.

Convé assenyalar que als Estats Units només qui tenia la ciutadania tenia dret a rebre prestacions d'atur –malgrat que el 2021 es calculava que a tot el país hi havia uns 7,8 milions de treballadors indocumentats contribuents, és a dir, gairebé el 5% de la mà d'obra⁶–. Això obeïa a la distinció entre treballadors «mereixedors» dels ajuts (els nascuts als Estats Units) i els «no mereixedors», els que havien travessat les fronteres il·legalment. Ningú no va tenir en compte que parlem de milions de treballadors indocumentats als Estats Units que van fugir de la pobresa i de crisis polítiques que, en alguns casos, tenen el seu origen precisament en el saqueig econòmic i la violència militar imposats per aquest país més enllà de les seves fronteres.

6. Vegeu Passel i Krogstad (2023).

Crida a l'austeritat

Quan va repuntar la inflació als Estats Units, en algun moment de 2021, també ho va fer la histèria sobre el treballador «no mereixedor». La teoria econòmica assumeix d'entrada que la inflació es produeix perquè hi ha massa diners disponibles per adquirir alguns béns. La culpa és, per descomptat, del treballador, que gasta més enllà de les seves possibilitats, que disposa de molts diners gratuïtament o que guanya salaris reals més alts que el seu producte marginal.

Molts economistes, entre ells la mateixa Reserva Federal abans de 2022, van assenyalar que els colls d'ampolla en el subministrament causats per les aturades laborals arreu del món podrien derivar en preus més alts per als consumidors. Però el març de 2022, amb el suport de la Reserva Federal, es va crear un consens general entorn d'un objectiu més senzill: el treballador, beneficiari d'una generositat governamental injustificable, era el causant de la inflació en exercir una excessiva pressió sobre el mercat de béns. Les empreses no podien, segons es deia, seguir el ritme de la demanda, i per això van haver d'apujar preus per garantir una assignació eficient (això en un context en el qual la majoria de les empreses operen amb excés de capacitat)⁷.

Encara vivim al món creat per aquesta teoria econòmica reaccionària. La Reserva Federal va elevar els tipus d'interès de referència dels fons federals onze vegades entre març de 2022 i juliol de 2023, i encara avui es manté en aquests nivells històricament alts, sense perspectiva de descens a curt termini.

Els tipus d'interès alts perjudiquen els treballadors. En el nivell més bàsic, aquesta circumstància augmenta el cost dels préstecs, tant per a empreses com per a consumidors.

7. Vegeu Lavoie (2014).

Les empreses, davant d'uns tipus d'interès més alts, deixaran d'invertir per no endeutar-se. Aquesta menor inversió comporta una reducció de la demanda agregada perquè redueix la demanda de béns d'inversió i la demanda de mà d'obra i, per tant, disminueix encara més la demanda agregada, a través de l'increment de l'atur que, al seu torn, implica que els treballadors no gasten els seus salaris comprant, per la seva banda, els béns que les empreses els venen. De fet, no queda clar quantes empreses estatunidenques s'han vist afectades per l'alça dels tipus d'interès. Moltes van poder fixar tipus d'interès més baixos abans de les pujades de la Reserva Federal. Però els compradors potencials d'habitatge s'han enfrontat sens dubte a hipoteques més cares i els estudiants han hagut de bregar amb interessos més alts, tant en préstecs federals com en privats⁸.

Mentrestant, l'augment dels preus al consumidor ha afectat més durament els estatunidencs més pobres. El preu dels aliments a la llar, una les categories que mesura el Bureau of Labor Statistics, va augmentar un 13,5% l'agost de 2022 en comparació amb l'any anterior, durant l'apogeu de la inflació posterior a la pandèmia⁹. Evidentment, els treballadors que gasten una proporció més gran dels seus ingressos en aliments es veuen més afectats per l'augment relatiu dels preus d'aquesta categoria. I és poc probable que, un cop hagin pujat, els preus tornin a caure; per tant, l'única manera que tenen els treballadors de recuperar el seu poder adquisitiu és que els seus salaris nominals s'incrementin en una quantitat equivalent. Això, però, si considerem que el pes dels

8. Vegeu Rugaber (2024).

9. Vegeu les dades publicades per l'US Bureau of Labor Statistics «Prices for food at home up 13.5 percent for year ended August 2022», (15 de setembre de 2022) (en línia) <https://www.bls.gov/opub/ted/2022/prices-for-food-at-home-up-13-5-percent-for-year-ended-august-2022.htm>.

salaris en la renda ha caigut de manera sostinguda en les últimes dècades, no està garantit en absolut.

Així mateix, els governs de nivells estatal, local i federal dels Estats Units han reduït o retallat els programes socials o els han fet més inaccessibles. Per exemple, el *medicaid* (l'assistència sanitària assignada a les llars d'ingressos baixos) va restablir el requisit que obligava els seus usuaris a tornar-se a inscriure cada any, amb el risc de perdre l'assistència si no ho feien¹⁰. I en paral·lel, els governs d'àmbit federal i local s'enfronten a més costos d'endeutament i a restriccions pressupostàries imposades des de dalt.

Les empreses, d'altra banda, semblen pas-

sar desaparebudes en aquest panorama. El fet que aprofitin aquestes condicions permissives per augmentar els seus marges de benefici¹¹ no provoca cap indignació generalitzada. Es considera que el problema són els treballadors i els consumidors, i també el Govern, amb les seves irresponsables polítiques fiscals expansives. Mai no es va considerar seriosament la possibilitat d'utilitzar controls de preus per gestionar un període de perturbacions excepcionals en el subministrament, com les que van succeir durant la pandèmia i els primers mesos de recuperació. L'economia es percebia, al contrari, com a quelcom separat de la presa de decisions humanes, que opera en tots nosaltres com una força de la natura, incontestable i immutable. Quan els governs interfereixen donant diners als treballadors, segons el consens ortodox, l'economia aparentment reacciona, i l'única solució és que els individus

10. Vegeu el web del Govern de Nova York, «Health Insurance Renewals Start Again», NYC (sense data) (en línia) <https://www.nyc.gov/site/mayorspeu/resources/the-great-health-insurance-renewal.page>; i l'informe de John Oliver, «Medicaid», Last Week Tonight (HBO) (18 d'abril de 2024) (en línia) <https://www.youtube.com/watch?v=bVIsnOfNfCo>.

11. Vegeu Setterfield (2022).

s'ocupin de si mateixos. Per tant, en un moment en què les circumstàncies extraordinàries de la pandèmia podrien haver estat una oportunitat per reconsiderar els fonaments de la relació treball-capital, els beneficis de la redistribució, o assenyalar certs problemes del mecanisme d'establiment de preus, es va imposar l'austeritat per restablir els límits entre economia i política que dicta la teoria ortodoxa.

Com l'austeritat augmenta la inseguretats

Les polítiques d'austeritat transfereixen recursos dels treballadors als estalviadors-inversors a través de tres mecanismes independents: fiscal, monetari i industrial. Les tres formes d'austeritat augmenten la inseguretats econòmica de la majoria, fent que els treballadors siguin més dependents del mercat i del seu ocupador.

L'austeritat fiscal no consisteix, com sovint es pensa, en retallades en el pressupost i augments d'impostos en general. La veritable qüestió és on es retalla i a qui grava l'Estat. En aquest sentit, l'austeritat consisteix a aplicar impostos regressius i retallades en el benestar. De fet, és completament compatible amb els diners que es gasten en el complex industrial militar i en els subsidis als inversors privats. L'austeritat monetària es refereix, per part seva, al conjunt de polítiques que restringeixen l'accés al crèdit, normalment a través d'un augment dels tipus d'interès. Finalment, l'austeritat industrial inclou lleis aprovades per protegir la pau industrial limitant, per exemple, els salaris dels treballadors, criminalitzant o descoratjant la sindicalització o les vagues, acomiadant empleats públics o privatitzant serveis anteriorment gestionats per l'Estat, com l'educació o l'atenció sanitària. Aquesta trinitat de l'austeritat treballa conjuntament per reduir el poder de negociació dels treballadors, augmentar l'atur quan l'activisme laboral és alt, fer els treballadors més dependents del mercat per a les necessitats i els serveis bàsics i, de manera general, disciplinar els treballadors perquè acceptin la jerarquia entre treball i capital. Aquestes polítiques constitueixen l'element coercitiu de l'austeritat, i els seus responsables, tant càrrecs polítics com autoritats monetàries no electes, són qui controlen aquests mecanismes.

Tanmateix, les polítiques d'austeritat no podrien implementar-se sense consens. Per això, la teoria econòmica resulta tan crucial per imposar l'austeritat. Els treballadors, especialment, han d'estar convençuts que les polítiques econòmiques promogudes per l'elit són les correctes. Però com poden els treballadors estar convençuts que les polítiques dissenyades per reduir els salaris i el seu poder de negociació els són beneficioses?

En primer lloc, la teoria econòmica es presenta com a neutral i científica. Suposadament, està lliure de valors, i només els economistes professionals saben com interpretar els indicadors econòmics i reaccionar en conseqüència. El conservadorisme innat de la teoria s'utilitza per aprofitar les fractures dins de la classe obrera.

En segon lloc, la teoria ortodoxa redueix els treballadors a entrades

L'austeritat fiscal no consisteix en retallades en el pressupost i augments d'impostos en general. La veritable qüestió és on es retalla i a qui grava l'Estat.

passives en el procés de producció. La teoria del valor del treball (és a dir, la idea que la riquesa és el resultat del treball i especialment la del no remunerat) és eliminada, no només dels plans d'estudi acadèmics sinó també de la consciència. Els treballadors tenen un explosiu potencial de canvi quan s'organitzen col·lectivament, però l'èmfasi en la individualitat, juntament amb una erosió dels beneficis i l'augment de la precarietat dels treballadors impedeix que les persones tinguin temps per organitzar i articular les demandes col·lectives. Mentrestant, cada empresa es beneficia del foment de solucions individuals a problemes que només poden resoldre's sistèmicament, de manera col·lectiva.

Dues formes de retòrica, ambdues amb acceptació de la inevitabilitat de les forces econòmiques, ajuden a construir un consens per a l'austeritat. La primera suggereix que els treballadors són els amos del seu destí, que poden triar una feina perfecta per a ells i que poden assolir el nivell de riquesa que vulguin treballant de valent, estalviant i amb esperit empresarial. L'altra suggereix que les forces externes –immigrants, l'esquerra, «l'altre», els pobres no mereixedors– són la ruïna del sistema comú. En el primer cas, el treballador és persuadit a mirar únicament dins seu per avançar i aconseguir millors condicions materials. En el segon, s'incita el treballador al reaccionarisme. El primer emfatitza l'autocontrol absolut, el segon emfatitza la victimització, llevat que l'Estat faci alguna cosa per rectificar «el problema» o fins que ho faci.

Totes dues formes de retòrica accepten, *de facto*, que l'economia és apolítica, asocial.

L'àmbit d'acció es limita a l'individu solitari. És a dir, la pregunta seria: com pot un individu maximitzar el seu propi benestar dins d'un sistema immutable? Fora d'això, l'individu està indefens i sol, exposat a l'atac de forces incontrolables, a l'espera de polítiques reaccionàries que donin resposta a la crisi de torn.

Mentrestant, la producció continua organitzant-se a favor del benefici privat, malgrat que l'obtenció de beneficis privats gairebé sempre entra en conflicte amb la salut mediambiental i el benestar dels treballadors. No hi pot haver serveis socials que funcionin adequadament si també han de ser rendibles. La motivació per oferir una atenció infantil, una atenció mèdica, una educació i uns serveis a la vellesa de qualitat, xoca amb la lògica de l'acumulació de capital. Aquest conflicte pot mitigar-se amb polítiques redistributives, i així passa en alguns llocs. No obstant això, el conflicte sempre hi és, i una redistribució excessiva sempre té el potencial d'amenaçar la relació capitalista, d'enderrocar la lògica del sistema.

Quan els nivells de vida i les condicions de treball empitjoren per a una majoria de persones en les economies capitalistes, tant del Nord com del Sud globals, la indignació tendeix a canalitzar-se cap a un mateix, o cap a l'enemic i, de resultes d'això, prolifera la inseguretats. Gairebé mai no es qüestionen les forces que eviten la redistribució de la riquesa i de la renda, o s'exigeix una acció climàtica radical i la reducció de la despesa en armament. S'eviten les alternatives, la concepció o el finançament de propostes creatives que puguin posar a prova formes socialitzades de producció. La teoria ortodoxa ridiculitza les intervencions no capitalistes, titllant-les d'idealistes o absurdes; alhora, la desigualtat és cada vegada major i el conservadorisme polític es reforça.

Considerem que les crisis actuals requereixen solucions radicals. La inseguretats social,

política, econòmica i ambiental que impregna el món posterior a la COVID-19 està relacionada amb la lògica antisocial que regeix el nostre sistema de producció. Les solucions a aquests problemes no vindran de la tecnologia, sinó de la innovació social. S'han de fer intents seriosos, tant intel·lectuals com pràctics, per superar la tendència a la crisi que té el capitalisme. Necessitem descobrir la manera de convertir en guanys socials generalitzats els guanys de productivitat aconseguits en pocs segles de capitalisme. Hem de trobar la manera d'aprofitar els nostres marcs institucionals per oferir serveis socials d'alta qualitat. Necessitem escapar-nos del marc d'escassetat connatural a una teoria ortodoxa que aborda innombrables qüestions econòmiques des de la lògica de la suma zero. La teoria econòmica estàndard simplement no està en condicions de considerar solucions creatives. El seu èmfasi en l'individu com a resposta a tots els problemes no permet reconèixer que un canvi profund només pot resultar d'un esforç col·lectiu. La seva dependència servil de les solucions de mercat dirigeix els cervells, els recursos i els fons lluny d'on més es necessiten.

També hem de reconèixer que l'acumulació capitalista finança la guerra, i de manera exponencial. Els sorprenents augments en la productivitat que s'aconsegueixen sota el capitalisme són inherents a la mateixa lògica del sistema, la mateixa que també promou una eficiència cada vegada més gran en la indústria armamentística. El resultat són màquines de matança cada vegada més destructives, amb fabricants que venen les seves armes al millor postor. Lockheed Martin i Boeing, entre molts d'altres, estan guanyant milers de milions de dòlars amb les armes que venen a Israel, Ucraïna i el Sudan; Google i Amazon han firmat contractes amb el Govern israelià per valor de milers de milions de dòlars per al desenvolupament d'una Intel·ligència Artificial que s'està utilitzant per a crims de guerra a Gaza i Cisjordània. Més de 30.000 dones i nens han mort a Palestina a causa de les bombes i la fam. I, mentrestant, als accionistes, globalment, les coses no els havien anat mai tan bé.

La solució ha de ser social. La trampa de l'ordre capitalista ho engoleix tot i és altament destructiva per a la humanitat i el planeta en general. De fet, es nodreix de l'opressió i el sacrifici de la majoria, a tot arreu, des de les dificultats econòmiques fins a la fam i la mort. Si volem apostar per la humanitat, en lloc de limitar-nos a la lògica de l'austeritat i l'obtenció de benefici, l'única solució és, en definitiva, pensar de manera valenta fora de la dinàmica i els límits de la inèrcia impersonal de les nostres economies de mercat. Només una recuperació conscient de la nostra capacitat d'agència social sobre l'esfera econòmica pot subvertir la lògica perversa en la qual només uns quants es beneficien del sacrifici de molts. I no és una tasca impossible. La història demostra que l'ordre capitalista és opressiu però fràgil, i que pot ser subvertit a través de l'acció col·lectiva. És el moment de mirar quines són les pràctiques que, en qualsevol part del món, protegeixen els béns comuns, la sobirania dels productors i el control social conscient. Centrem-nos en elles per aprendre, a partir d'experiments concrets, com avançar.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Anelli, Matteo. «Global dividend growth at record highs, Janus Henderson index reveals». *Trustnet* (23 de maig de 2024) (en línia) <https://www.trustnet.com/news/13414958/global-dividend-growth-at-record-highs-janus-henderson-index-reveals>.
- Brenner, Robert. «Escalating Plunder». *The New Left Review*, núm. 123 (maig/juny de 2020) (en línia) <https://newleftreview.org/issues/ii123/articles/robert-brenner-escalating-plunder>.
- Lavoie, Marc. *Post Keynesian Economics: New Foundations*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014 (republicat el 2022).
- Mattei, Clara. «Don't be fooled: policymakers are quietly invoking austerity by other names». *The Guardian* (8 d'octubre de 2022) (en línia) <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/oct/08/us-policymakers-austerity-by-other-names>.
- Passel, Jeffrey S. i Krogstad, Jens M. «What we know about unauthorized immigrants living in the US». *Pew Research Center* (16 de novembre de 2016) (en línia) <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/11/16/what-we-know-about-unauthorized-immigrants-living-in-the-us/>
- Rugaber, Christopher. «Are US interest rates high enough to beat inflation? The Fed will take its time to find out». *AP News* (13 de maig de 2024) (en línia) <https://apnews.com/article/federal-reserve-interest-rates-inflation-mortgages-52156f98736527a254d5717b83e219f2>
- Setterfield, Mark. «Inflation and Distribution during the post COVID Recovery: A Kaleckian Approach». *Social Science Research Network* (SSRN) (17 d'octubre de 2022) (en línia), DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4250496>.